

آغازنامه حقیقت

مجید غلامی جلیسه

□ پژوهشگر متون کهن / majidjalise@gmail.com

چکیده

«آغازنامه حقیقت» هفته‌نامه‌ای است که در سال ۱۳۲۵ ق. به چاپ رسیده است؛ نام این هفته‌نامه در نوشته‌های رابینو، براون و نیز صدر هاشمی آمده است. مؤلف در این مقاله ضمن معرفی و شرح زندگانی مدیر هفته‌نامه، توضیحاتی درباره نام هفته‌نامه داده است و سپس محتوا، مشخصات نشر و ویژگی‌های ظاهری آن را مورد واکاوی قرار می‌دهد.

کلیدواژه

هفته‌نامه، روزنامه‌های قاجار، آغازنامه حقیقت، سید احمد نوربخش دهکردی

درآمد

تیراژ محدود روزنامه‌های قاجار و صد البته خاصیت ذاتی روزنامه که تنها برای مطالعه روزانه است و خوانندگان، اهتمامی به آرشیو آن ندارند، از جمله دلایلی است که باعث گردیده امروزه آنچنان که باید نتوانیم به این نوع از منابع دسترسی داشته باشیم. با نگاهی به آرشیوهای شاخص روزنامه‌های قاجار در کشور می‌بینیم که به راحتی نمی‌توان

در یک آرشیو، مجموعه‌ای کامل از همه شماره‌های یک روزنامه را یافت. این نقصان در روزنامه‌های محلی منتشره در شهرهایی جز پایتخت بیشتر به چشم می‌آید.

روزنامه‌نگاری در اصفهان با ورود ظل السلطان به این شهر - و با توجه به علاقه وی به این امر که پیش از آن در شیراز بدان اهتمام داشت - توسط میرزا تقی خان سرتیپ آغاز شد و «فرهنگ» اولین روزنامه‌ای است که شماره نخست آن به تاریخ ۲ جمادی الاول سال ۱۲۹۶ق. منتشر گردید. تا سال‌ها بعد در اصفهان شاهد انتشار روزنامه‌ای نیستیم تا آنکه ماهنامه «الاسلام» به اهتمام محمدعلی داعی‌الاسلام در تاریخ رمضان سال ۱۳۲۰ق. چاپ و انتشار می‌یابد.^۱

بعد از مشروطیت در اصفهان نیز مانند دیگر شهرها روزنامه‌نگاران فعال تر گردیده و تعداد روزنامه‌های منتشره در این شهر دوچندان شد. روزنامه «آغازنامه حقیقت» از جمله روزنامه‌هایی است که ضمن گرایش‌های عرفانی مدیریت آن یعنی سید احمد نوربخش دهکردی مسائل اجتماعی آن دوران، خاصه مشروطیت را دنبال می‌نماید. در مقاله حاضر سعی شده خوانندگان با این روزنامه آشنا گردند.

مدیریت روزنامه

روزنامه آغازنامه حقیقت با مدیریت سید احمد نوربخش دهکردی از سال ۱۳۲۵ق. فعالیت خود را آغاز نمود. سید احمد فرزند عالم گرانقدر حضرت آیت‌الله العظمی سید محمدباقر دهکردی از علمای عالی رتبه عصر خود و از شاگردان حاج ملامحمدابراهیم کلباسی است. (جلالی دهکردی ۱۳۷۹، ۱۷) و مادر وی نیز دختر عالم ربانی و فقیه صمدانی آخوند ملامحمدابراهیم دهکردی و از شاگردان مبرز سید حجة الاسلام شفیعی بود. (جلالی دهکردی ۱۳۷۹، ۱۹)

وی در سال ۱۲۸۶ق. در دهکرد با همان شهرکرد فعلی به دنیا آمد^۲ و در اوایل تکلیف حدود سال ۱۳۰۰ق. از دهکرد به اصفهان آمده و در مدرسه صدر ساکن و مشغول به تحصیل گردید.

از جمله اساتید وی می‌توان به آخوند کاشی، آقا میرزا محمدحسن نجفی، دایی‌های خود ملامحمدحسن و ملامحمدحسین دهکردی و برادرش آقا سید ابوالقاسم دهکردی از علمای شهیر اصفهان اشاره نمود.

وی به مدت چهارده سال در اصفهان اشتغال به تحصیل داشته، سپس به عتبات عالیه رفته و از محضر آخوند خراسانی و سید اسماعیل صدر استفاده نمود. (مهدوی ۱۳۸۵، ۳۹۰)

۱. این روزنامه اخیراً به اهتمام پژوهشگر و دوست عزیز جناب آقای حیدر عیوضی توسط انتشارات نشر ادیان در قم به صورت کامل و با مقدمه‌ای مبسوط توسط جناب آقای دکتر حامد ناجی اصفهانی چاپ و انتشار یافته است.

۲. مرحوم سید مصلح‌الدین مهدوی تاریخ تولد وی را حدود ۱۲۸۵ق. دانسته است. (مهدوی ۱۳۸۵، ۳۹۰)

سید احمد نوربخش بعد از بازگشت به ایران به تصوف میل پیدا کرد و نزد دایی خود ملا حسن سکوت علی شاه زانو زده و تلمذ نمود.

وی تا مدت زمانی که در مدرسه متوقف بود تحصیل علوم را با سلوک طریقت و تهذیب اخلاق درآمیخت و بعد از ورود تیغ علیشاه به سلسله خاکساریه درآمد و دارای تاج و تخت گردید و پس از چندین سال مسافرت‌های متعددی به صورت پیاده به کشورهای عراق، ترکستان، سمرقند، حجاز و... داشت.

از جمله مریدان صمیمی وی ضرغام السلطنه بختیاری فرزند رضاقلی خان ایل بیگی بود که در هیجان ملی اصفهان برضد محمدعلی میرزا جهت استرداد مشروطیت در سال ۱۳۲۷ قیام نمود.

اقدام ضرغام السلطنه و پیش قدمی او نسبت به سایر بختیاری‌ها در این کار مهم برحسب تصویب و مقتضای رأی مرشد او یعنی سید احمد دهکردی واقع شد. و شخص سید احمد دهکردی در این نهضت ملی و مسافرت تهران با اردوی بختیاری همراه بود. و سید احمد پس از انجام این کار و مراجعت به اصفهان در منزل خود در محله درب کوشک، خانقاهی تأسیس نمود که اغلب جماعتی از سلسله خاکساریه و غیره در آنجا مجتمع بودند. وی قبل از وفات، خواهرزاده خود حاج آقا رحیم دهکردی ملقب به منور علی شاه را به جانشینی انتخاب کرد. (مه‌دوی، اعلام اصفهان ۱۳۸۵، ۳۹۰) وی بالأخره در تاریخ ۱۲ جمادی الاولی ۱۳۳۹ ق. وفات یافت و بعد از فوت برحسب وصیت خود او در همین خانقاه مدفون گردید. (جناب اصفهانی ۱۳۸۵، ۲۴۷)

این خانقاه در کوچه باغ حرم قرار گرفته است؛ کوچه‌ای که از محل شیر درکوشک (زاویه درکوشک) و مسجد درکوشک به سمت مسجد و بازارچه رحیم خان می رود را به مناسبت آن که حرم سلاطین و حکمرانان آق قویونلو در آنجا بوده کوچه حرم یا کوچه باغ حرم و در سال های اخیر به نام کوچه کهنه چین‌ها معروف شده است. در باغ حرم، مقبره سید احمد دهکردی قرار دارد. (مه‌دوی، مزارات اصفهان از قرن سوم هجری تا زمان حاضر ۱۳۸۳، ۱۱۳)

آثار سید احمد دهکردی

با وجود آنکه سید احمد دهکردی آخوندزاده بوده و نزد علمای شهیر حوزه آن روزگار تحصیل نموده است، اما به جهت گرایش فراوان وی به عرفان همه آثار او نیز با این مضمون می باشد که اغلب به نظم سروده شده است.

سید احمد ملقب به رحمت علی شاه حقانی بود و در شعر به حقیقت (مه‌دوی ۱۳۸۵، ۳۹۰)، فنائی و نوربخش تخلص می کرد.

۱. برهان نامه حقیقت

مشتمل بر مجموعه اشعاری از سراینده با مضامین اخلاقی - مذهبی است که

براساس حروف الفبا به ترتیب قوافی مرتب شده است. این کتاب در سال ۱۳۴۶ق. در چاپخانه فرهنگ اصفهان و در قطع جیبی در ۲۷۹ صفحه با تکنیک چاپ سنگی چاپ و انتشار یافته است. (غلامی جلیسه ۱۳۹۰، ۶۱۵)

۲. رشحات رحمت

۳. دیوان فنائی

مشمول بر حدود دوازده هزار بیت از غزلیات و قصاید در مدح ائمه اطهار علیهم السلام و ترجیعات و مسمطات و رباعیات می باشد؛ تخلص او در این دیوان فنائی است.

۴. منطق الطیر منظومه‌ای در شرح هفت وادی عشق

۵. مثنوی در شرح آیه نور (مدرسی چهاردهی ۱۳۴۱، ۴۲۲)

۶. مثنوی در شرح سؤال کمیل از حضرت امیر در معنی حقیقت (مهدوی ۱۳۸۵، ۳۹۰)

۷. دیوان

این دیوان به سال ۱۳۳۸ش. به همراه دیوان نورعلی شاه و رضا علی شاه توسط انتشارات کمالی در ۱۵۸ صفحه چاپ و انتشار یافته است.

درباره روزنامه

برای اولین بار رایینو از این روزنامه با نام «نامه حقیقت» نام برده و توضیحاتی در خصوص آن ارائه می‌دهد. (رایینو ۱۳۸۰، ۲۴۵) بعد از وی نیز ادوارد براون نام این روزنامه را «حقیقت» نوشته و با مختصر شرحی از آن یاد کرده است. (براون ۱۳۸۶، ۵۵۰) که البته تقریباً همان اطلاعاتی است که رایینو ارائه می‌دهد.

بعد از وی مرحوم صدر هاشمی نیز از این روزنامه با «نامه حقیقت» یاد می‌کند و توضیحات مبسوطی از این روزنامه ارائه داده و بخش قابل توجهی از مقدمه شماره اول این روزنامه را در کتاب خود ذکر می‌کند. (صدرهاشمی ۱۳۶۳، ۲۷۰)

با نگاهی به سرلوح این روزنامه می‌توان عنوان «آغازنامه حقیقت» را رؤیت نمود و عنوان دقیق همانی است که در سرلوح آمده است.

بعد از خطبه آغازین در زیر عنوان چنین می‌خوانیم:

«بنام حق بخشنده مهربان شاهنشاه واجب الوجود آنکه بوده است و هست خواهد بود سلطان مستقل حقیقی که سلطنت مشروطه ظاهریه منوط باراده سنیه او جل حضرته است مالک الملوک که بقدرت مطلقه و سلطنت مستقله در ملکوت ملک آرائی نمود و با وجود افلاکیان پاک از سلاله خاک اراده جعل خلیفه فرمود مجلس آرائی که در ملاً اعلی با ملئکه بالا مجلس شورای آسمانی چید و مملکت کیانی را بنخستین خدیو

کشور گشای عالم حضرت ابوالبشر آدم سقی بخشید تاج ولقد کرمنه بر سرش نهاد و فرمان علم الاسماء بدستش داد خرقة آدمیت را تن پوشش نمود و ردای انسانیت را زیب آغوشش فرمود بتخت سلطنت ماسوی استوارش کرد و ملئکه را بسجود حضرتش آورد بوالفضولانه بلیس جهل گفتانی که من بهترم ز آدم از آندم رانده... مطلقا بیان حال و شرح احوال است با کسی غرضی نیست و در دل مرضی نی شخصا بکسی نظر ندارد هرگاه یکی از برادران گوشه دید یا نوشته برد در خود اوست دخلی بگوینده ندارد ملتفت باشد دم خروس از جیششان پیدا نباشد اگر باشد در نامه حقیقت باسم و رسم بدون غرض و مرض درج خواهد شد لیمیزالله الخبیث من الطیب روزنامه نگاران هم ملتفت باشند دروغ نویسنده دروغگو دشمن خداست این نامه حقیقت مفتش روزنامه ها هم هست راستی را پیشه کنید هر کجا هستیم برادر هستیم ابونا آدم والام حواء حق یار همه و حق پرستی کار همه باد فقیر الی الله سید احمد نوربخش»

زیر عنوان شماره سوم از این روزنامه، متفاوت با شماره اول و قدری مختصرتر می باشد:

«به نام حق بخشنده مهربان شاهنشاه واجب الوجود آنکه بوده است و هست و خواهد بود ملک آرائیکه در ملکوت اعلی مجلس شورای آسمانی چید و مملکت کیانی را بنخستین خدیو کشورگشای عالم حضرت ابوالبشر آدم صفی بخشید تاج کرمنه بر سرش نهاد و فرمان علم الاسماء بدستش داد بتخت سلطنت استوارش نمود و ملئکه را ببیشگاه حضرتش امر بسجده فرمود رب نجنی بمحمد و علی این نامه حقیقت مبنی بر حقیقت پرستی و حاکی از صداقت و راستی صرف عبودیت خدا در حمایت حضرت مولی است با کسی غرضی نیست و در دل مرضی نه هرگاه یکی گوشه دید یا توشه برد در خود اوست دخلی بگوینده ندارد راستی را پیشه کنید هر کجا هستیم برادر هستیم ابونا آدم والام حواء حق یار همه و حق پرستی کار همه باد فقیر الی الله سید احمد نوربخش»

محتوای روزنامه

فهرست مندرجات شماره اول این روزنامه به قرار زیر است:

■ تحمید و ستایش خدا

■ تمجید و نیایش انبیاء و اولیاء علیهم السلام

■ تعظیم سلاطین تاجدار

■ تکریم مجتهدین شرایع مدار

- رساله خراج و مقاسمه حضرت شیخ العلماء آقای حاج میرزا یحیی دام ظلّه العالی^۳
- مشاهده بلوای غریب و غوغای عجیب
- در باورقی این روزنامه نیز «مقاله علمیه منقوله از رسائل اخوان الصفا» آمده است.
- فهرست مندرجات نمره سیم نامه حقیقت
- بقیه درود و صلوات بر معصومین علیهم السلام
- بقیه از مقاله قلب السلطان بین اصبعی الرحمن
- بقیه از امتحان علما بفرمایش امام بحق ناطق
- بقیه رساله خراج و مقاسمه حضرت شیخ العلماء
- بهاریه در منقبت مولی و تعزیه داری حضرت سید الشهداء ارواح العلامین لهما الفداء للفقیر الی الله سید احمد نوربخش
- مقالات علمیه منقوله از رسائل اخوان الصفا در ذیل نامه
- فهرست مندرجات نمره دهم نامه حقیقت نیز به قرار زیر است:
- بقیه درود بر معصومین علیهم السلام
- بقیه از شرح مفاتیح سلطنت و بیان آنکه هرچه بچشم خوار آید روز تنگ بکار آید
- بقیه از تکریم علما ربانی و بیان آنکه آنها اهل حل و عقد هستند و میتوانند تاسیس قوانین اساسیه مفید بحال نوع نمایند
- بقیه رساله خراج و مقاسمه حضرت شیخ العلماء آقای حاجی میرزا یحیی مدظله
- بقیه مقالات علمیه منقوله از رسائل اخوان الصفا در ذیل نامه

مشخصات نشر

این روزنامه چنانچه در انتهای صفحه آخر آن آمده، به صورت هفتگی منتشر می‌شده است و به نظر می‌رسد با توجه به آغاز انتشار آن در تاریخ ۲۲ محرم سال ۱۳۲۵ ق. این رویه به صورت هفتگی تا آخرین شماره‌ای که تا کنون به آن دست یافته‌ایم، یعنی شماره دهم ۴ ربیع الثانی سال ۱۳۲۵ ق.، مستمر چاپ و انتشار پیدا نموده و به نظر می‌رسد تنها یک شماره وقفه در انتشار داشته است. نکته حائز اهمیت آن است که این نشریه برای اولین بار در روز پنج‌شنبه منتشر شده و البته از قرار معلوم از شماره دوم به بعد، انتشار آن به جمعه‌ها موکول گردیده است.

مرحوم صدر هاشمی در خصوص چاپخانه این روزنامه بیان می‌دارد که: «در نامه

۳. یحیی بن میرزا شفیع مستوفی بیدآبادی عالم فاضل محقق مجتهد، جامع معقول و منقول، و از مدرّسین فقه و اصول در اصفهان بوده، در ۱۲۵۰ متولد، و در روز جمعه دّوم جمادی الاوّلی سال ۱۳۲۵ در اصفهان وفات یافته، در یکی از اطاقهای تکیه مزبور مدفون شد. مشارالیه رفیق و هم درس حاج میرزا حسین نوری بوده است، و در حدود سی مجلد کتاب و رساله و حاشیه نوشته که از آن جمله است: ۱. رساله در تعیین ثقل اکبر، در فضیلت عترت بر قرآن [هدایة المومنین]، و آن را در ردّ بر [رساله تبصره الاخوان] آخوند ملا اسمعیل خواجوی نوشته است؛ ۲. رساله در خراج و مقاسمه؛ ۳. رساله در خمس؛ ۴. رسائلی در مباحث مختلفه فقه و اصول؛ ۵. حاشیه بر خاتمه مستدرک تالیف حاج میرزا حسین نوری.

حقیقت ذکرى از مطبوعه آن نشد و از بعضى از مردم اصفهان شنیدم که مرحوم حاج سید احمد دهکردى مدیر روزنامه با جمعى از دوستان از خوف ظل السلطان حاکم وقت دستگاه طبع روزنامه را بکوه صفه که در جنوب اصفهان است نقل کرده و روزنامه آنجا چاپ میشده است و ذکر تاریخ «لیلہ ۲۲ محرم» نیز مؤید این شایعه میباشد و معلوم میشود محل و طبع و عمل آن خیلی مخفیانه انجام میگرفته است. (صدرهاشمی ۱۳۶۳، ۲۷۱) هرچند در دو شماره دیگرى که از این روزنامه در دست داریم یعنی شماره سوم و دهم نیز همین واژه لیلہ بکار رفته است، اما با نگاهی به محتوای این روزنامه، به نظر می‌رسد این نقل قول چندان درست نیست؛ چنانچه در اولین شماره این روزنامه در ذیل عنوان «تعظیم سلاطین تاجدار» به مدح محمدعلی شاه می‌پردازد.

محرم ۱۳۲۵ ق.

	یک شنبه	دو شنبه	سه شنبه	چهار شنبه	پنج شنبه	شنبه
۲	۱					
۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳
۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰
۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	
۳۰	۲۹	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	

صفر

	یک شنبه	دو شنبه	سه شنبه	چهار شنبه	پنج شنبه	شنبه
۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸
۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	
۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	

ربیع الاول

	یک شنبه	دو شنبه	سه شنبه	چهار شنبه	پنج شنبه	شنبه
۶	۵	۴	۳	۲	۱	
۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷
۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴
۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	
			۳۰	۲۹		

ربیع الثانی

	یک شنبه	دو شنبه	سه شنبه	چهار شنبه	پنج شنبه	شنبه
۴	۳	۲	۱			
۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵
۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	
۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹
			۲۹	۲۸	۲۷	

ویژگی‌های ظاهری

نسخ و نستعلیق، دوستونه، ۴ ص.، ۲۸ س.، مجدول

موجودی

- مؤسسه تاریخ معاصر: سال ۱ (۱۳۲۵ ق.) شماره‌های ۱ و ۳
- کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه اصفهان: سال ۱ (۱۳۲۵ ق.) شماره‌های ۱ و ۳
- کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران: (۱۳۲۵ ق.) شماره ۲
- کتابخانه حضرت آیت‌الله العظمی بروجردی (مسجد اعظم): (۱۳۲۵ ق.) شماره ۱۰

قیمت روزنامه

سایر بلاد ایران	اصفهان	شماره اول به تاریخ ۲۲ محرم ۴. ۱۳۲۵ ق.
بعلاوه وجه پسته	۱۴ قران	

۴. در شماره دهم روزنامه نیز همین قیمت ثبت شده است.

(عکس مبارک)

حضرت سلطان العارفين برهان الواصلين قطب الموحدين
آقای حاج سید احمد نوربخش روح بخش دهکردی قدس سرّه العزیز

۱. تصویر سید احمد نوربخش دهکردی در ابتدای کتاب برهان نامه حقیقت

۲. صفحه عنوان برهان نامہ حقیقت

۳. سید احمد نوربخش دهکردی از دراویش و روحانیون معروف اصفهان به اتفاق ابراهیم ضرغام السلطنه و عده‌ای از خوانین بختیاری در ایام مشروطه

منابع

- براون، ادوارد. تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت. تهران: نشر علم، ۱۳۸۶.
- جلالی دهکردی، مجید. آفتاب علم. قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۹.
- جناب اصفهانی، علی. الاصفهان: رجال و مشاهیر اصفهان. اصفهان: سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان، مرکز اصفهان شناسی و خانه ملل، ۱۳۸۵.
- رابینو، هیسنس لوئیس. روزنامه های ایران. تهران: اطلاعات، ۱۳۸۰.
- صدرهاشمی، محمد. تاریخ جرائد و مجلات ایران. اصفهان: انتشارات کمال، ۱۳۶۳.
- غلامی جلیسه، مجید. تاریخ چاپ سنگی اصفهان. تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس، ۱۳۹۰.
- مدرسی چهاردهی، مرتضی. «مثنوی شمشیرگر نوریخس». ارمغان، ۱۳۴۱: ۴۲۰.
- مهدوی، مصلح الدین. اعلام اصفهان. Vol. ۱.۵. اصفهان: سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان مرکز اصفهان شناسی و خانه ملل، ۱۳۸۵.
- مزارات اصفهان از قرن سوم هجری تا زمان حاضر. اصفهان: دانشگاه اصفهان، ۱۳۸۳.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی